

terminology, which was being formed. He also points to the important conditions and relations between this part of the theory of novel and contemporary philosophy.

The interests of theorists in problems of receptions and addressee (as co-author of the literary work) or process of concretization is, according to Markiewicz, the result of the communicative perspective of treating the literary phenomenon by critics.

He ends this publication by presenting the problems mentioned above, paying attention to showing the most important trends, referring to the aspects of reception and interpretation of the text. Apart from the essential to that domain of research works of U. Eco, R. Barthes, J. Culler, P. J. Rabinowitz, N. Picard, W. Booth or W. Iser, also the most important ideas of deconstruction are elaborated here.

In the final section the author describes the 1980s and the beginning of the 1990s time, which brought the growth of tendencies, emphasising uselessness and invalidity of theoretical-literary researches (especially in American theory). This is why the interests of theorists turned to reinterpretation of their earlier ideas (as well structuralist or semiologist as deconstructive views), especially towards intuitive study of literary work and growth of the socio-cultural context, as an essential element describing the semantic of novel.

The significant supplement of this work, related to, among others, the trends of development of contemporary novel, is bibliography devoted to the researches on narrative genres of so called minor literature. These are works about the technique of the detective novel, science-fiction and so called entertaining.

To sum up, extremely important to the literary criticism, not only European,

but also world-wide, seems to be the adequate statement of S. Balbus, that Markiewicz's works are a kind of "polyphonic novels". In *Theories of Novel Abroad* there are many references to his earlier publications, showing a numerous examples related to describing problems.

This is for sure the most comprehensive compendium of theoretical knowledge of novel in his literary output, in which Markiewicz is not only a legislator, but more an interpreter and the guide in the labyrinths of the foreign theoretical-literary view.

The best supplement to Markiewicz's work especially from the point of the Polish literary critics, seems to be the book just being prepared by Markiewicz: *The Polish Theories of Novel*. We hope that there will not lack Markiewicz's ideas, because they often become pillars of the achievement of the contemporary literary study.

Agnieszka Kowalska
Anna-Maria Zyrzycka

ROBERT K. ZAWADZKI,
„POETYKA” ARYSTOTELESA
I „SZTUKA POETYCKA” HORACEGO.
STUDIUM PORÓWNAWCZE.
Częstochowa 1996

Wśród dysertacji doktorskich z zakresu filologii klasycznej opublikowanych w ostatnich latach na wyróżnienie zasługują dwie, przedstawione i obronione w Uniwersytecie Łódzkim: Zbigniewa Danaka: *Jest jakaś słuszność słowa... O platońskim dialogu „Kratylos”* (promotor Bogdan Wiśniewski; druk Łódź 1995); Roberta K. Zawadzkiego (tytuł w nagłówku) - (promotor: Anna Komornicka; druk. Częstochowa 1996). Tej ostatniej wypadnie poświęcić kilka uwag.

Temat obrony nie był zupełnie nowy. Świadczy o tym zarówno literatura

przedmiotu zebrana w przypisach i w bibliografii; świadczą wydania tekstów, zarówno w językach oryginału jak i w przekładach polskich. Jakże często odwołuje się autor do badaczy *Poetyki* Arystotelesa! Z obcych cytowany jest najczęściej: W. Söffing, autor pracy *Descriptive und normative Bestimmungen in der „Poetik“ des Aristoteles* (1981); z polskich oczywiście najczęściej Henryk Podbielski, do którego, jak wiemy powszechnie, należy dziś ostatnie słowo w tym zakresie. Z obcych edytorów przywoływany jest najczęściej A. Gudeman (1972), z polskich wymieniony już Podbielski, edytor *Poetyki* w BN (II 209, 1983), edytor *Retoryki* (1988). To samo dotyczy badaczy *Sztuki poetyckiej* Horacego. Raz po raz odwoływał się autor dysertacji do C. O. Brinka *Horace on Poetry* (t. 1-3, 1963-1982), do komentowanego łacińskiego wydania, opracowanego przez Pierre'a Grimala (1965). Licząc się z coraz słabszą znajomości greki, nawet u filologów klasycznych, przyjął Zawadzki zasadę niekonsekwentną, choć stosowaną coraz szerzej, cytowania Horacego *De arte poetica* w oryginale, Arystotelesa *Poetyki* w polskim przekładzie Podbielskiego.

Zabrakło jednak krótkiego passusu na temat istniejących przekładów. Obcowaliśmy długo z polskim przekładem Tadeusza Sinki w tomiku *Trzy poetyki klasyczne. Arystoteles - Horacy - Pseudo-Longinus* (BN II 57, 21951). Do Sinki, abstrahując od jego zasług, zgłaszali pretensje zwłaszcza teoretycy literatury ze względu na pewne nieporozumienia terminologiczne. Przykład marginalny: dzieło Pseudo-Longinusa tłumaczy Sinko jako traktat *O górności*, Zawadzki - *O wzniosłości*, lepiej. I można się zgodzić z poglądem, że w zakresie Arystotelesa Podbielski wyparł Sinkę. Ale było ogniwo pośrednie, przynajmniej na pewnym ważnym odcinku, przez doktoranta przeoczone: Władysław Tatarkiewicz był edy-

torem tomiku: Arystoteles, Dawid Hume, Max Scheler: *O tragedii i tragiczności* (Kraków 1976). W tej antologii spory fragment VI rozdziału *Poetyki* Arystotelesa podany został w przekładzie wydawcy. Znakomity historyk filozofii nie miał zaufania do tłumaczenia Sinki, stanął na stanowisku konieczności przekładu nowego. Ten moment w polskiej recepcji *Poetyki* Arystotelesa należało przypomnieć, należało wykorzystać wstęp i komentarz Tatarkiewicza, który, zwłaszcza w zakresie wycieczek porównawczych dostarczyłby badaczowi pewnych inspiracji. Tomik Sinki, choć niezadowolający, został wymieniony w przypisku, ale pominięty - niestety - w bibliografii.

Dysertacja zrodziła się w szkole prof. Komornickiej i stąd jej porównawczy charakter. Uczona ta w dziele *Poezja starożytnej Grecji. Wybrane gatunki literackie* (Łódź 1987), pisząc o poezji greckiej, wprowadza odwołania się do rzymskiej; najpełniej wyszło to w rozdziale VIII, ostatnim, *Sielanka czyli skotopaska*. Zawadzki przywołuje bardzo często pisarzy greckich i rzymskich wypowiadających się na temat poezji. Doszedł do bogatego tła porównawczego, za co należy go szczególnie pochwalić. Zwłaszcza pojęcia o poezji i poecie, m.in. z Arystotelesem *Żab*, zostały trafnie przypomniane. Rozdziałek o tragedii zawiera jeden mankament: Horacy dopełnił Arystotelesa w skrótowym, jak u poprzednika, przedstawieniu historii tragedii greckiej. Ten szczegół warto było zaznaczyć. Doskonale się stało, że zacytował polski badacz piękne sformułowanie Brinka o Horacym „anima naturaliter Aristotelica” (s. 65).

Cytaty z tekstu greckiego w przekładzie polskim można oczywiście z konieczności przyjąć, chociaż rani to serce filologów. Ale jeśli cytuje się wyraz grecki, nie powinien on być podany w naszym alfabecie (por. kilka takich przy-

kładów na s. 122). Zauważono jedną pomyłkę w lokalizacji cytatu: na s. 113 cytuje Zawadzki 12 wersów; nie są to w. „156-78” jak to zostało podane lecz 158-169. Pomyłkowo wypadły dwa przypisy, sygnowane w tekście: przyp. 189 (sygnowany na s. 85) i 249 (sygnowany na s. 125).

Styl jest w całej pracy klarowny, rzecz podana z całą pewnością instruktywnie. Powszechnie powtarzanym u nas błędem jest „reasumować” (por. s. 130) zamiast poprawnego „resumować”. Przecież pochodzi to od *resumere*. Francuzi mówią poprawnie: *résumé*. W języku polskim zakorzenił się bezsensowny błąd. Nie uniknął go największy z wielkich filologów klasycznych w Polsce. Tadeusz Zieliński. Ale to nie sankcjonuje błędu. Jednej przywary winien autor wyzbyć się w dalszej twórczości naukowej: nadmierne używanie „swój”, „swoje”. Por. s. 57 w swojej *Poetyce*; s. 91 swój postulat; s. 120 swoje rozważania... Ale pomimo tych usterek trzeba autorowi przyznać prawdziwe osiągnięcie, jakim jest przybliżenie czytelnikom obu starożytnych poetek i przedstawienie tez dwu geniuszy starożytności w jasnym i trafnym wykładzie.

Vivat eiusdem auctoris volumina sequentia

LESZEK LIBERA,
*JULIUSZA SŁOWACKIEGO „PODRÓŻ
 DO ZIEMI ŚWIĘTEJ Z NEAPOLU”.*
 Poznań 1993

Książka Leszka Libery pojawiła się w dość szczególnej chwili „kryzysu epistemologicznego, który od przeszło ćwierćwiecza trawi literaturoznawstwo, prowadząc do zupełnego rozchwiania jego podstaw. Gdyby całkiem poważnie – pisze Janusz Sławiński – traktować wszystkie oświadczenia poststrukturalistycznych rewizjonistów, manifesty sceptycyzmu

poznawczego, arie wyznawców derridianizmu i dekonstrukcji [...] należałoby uznać, że dyscyplina nasza nie ma już po prostu prawa istnieć, a my wszyscy dawno powinniśmy rozejść się do innych zajęć, pozostawiając na placu tych jedynie, co potrafią wymownie rozprawiać o odmianach jej nieobecności”. Z nadzieją i pasją podkreśla jednak Sławiński stabilność codzienności, „normalnych prac zawodowych” literaturoznawcy, podejmowanych bez „dalszych hamletyzowań”. W takim właśnie kontekście spójrzmy na monografię poświęconą *Podróży do Ziemi Świętej z Neapolu*. Wydaje się, że cytując tę pracę w obecności świadków i współtwórców obecnej sytuacji historii i teorii literatury, uda nam się wydobyć treści zajmujące nie tylko dla badaczy romantyzmu i twórczości Juliusza Słowackiego.

„Cokolwiek chciałoby się pochwycić – troska się wyimaginowany za sprawą Sławińskiego literaturoznawca naszej doby – natychmiast umyka w nieokreśloność, przeistacza się w fantom, chowa się w nieobecności [...]. Każde zdanie wydaje się ponad siły – obciążone monstrialną niemożnością jego podjęcia”. Leszek Libera wydaje się nie mieć podobnych rozterek, (bądź też chętnie ukrywa je przed czytelnikiem), aczkolwiek doświadcza pewnych trudności: są to kłopoty filologa, których omówienie otwiera omawianą pracę. Kłopoty te nie wynikają jednak z konieczności przysposobienia lub wykreowania teoretycznych narzędzi badania i opisu utworu Słowackiego. Dostrzeżone przez badacza problemy mają „tradycyjny” rzec by można charakter: idzie o ustalenie daty i miejsca publikacji utworu oraz jego tytuł. Monograficznie zakrojoną książkę Libery otwiera zapowiedź poszukiwania „materiału dowodowego” (s. 7) służącego rozwikłaniu „tajemnic” filologii związanych z badaniem tekstem. To efektowne ze względu na dramaturgię narracji exoro-